

De reuzenpenis van Jan Fabre

Jan Fabre schonk Leuven een uitvergrote kever, gespiest op een 23 meter hoge naald van roestvrij staal. Een ode aan de wetenschap? Volgens **Kathleen Nimmegeers** is het een macabere, sadistische en typisch mannelijke miskleun.

LEUVEN is een monument rijker: Leen 'totempaal' van Jan Fabre, onder de vorm van een 23 meter hoge naald die een reuzeninsect doorpikt. Een „ode aan de wetenschap”, aldus de artiest. Locatie: het Ladeuzeplein, tegenover de bibliotheek van de Katholieke Universiteit Leuven, die het beeld ook bestelde.

De vraag of deze kunstenaar-van-één-thema — de man van de Gentse hespenzuilen die naar eigen zeggen als kleine jongen al insecten op naalden prikte — de geschiedenis zal halen, laat ik aan kunstcritici over. Fabre houdt van dode wezens, die ook ge-dode wezens zijn. Mijn moeder zei al dat je niet met eten moet morsen, en dat spinnen misschien ook wel lijden als je hun poten uittrekt. Maar zij kende dan ook niets van moderne kunst.

DE MANIE OM TE PRIKKEN

Nu kan het zeker de bedoeling niet zijn om Leuven te verrijken met nog meer kotmadams of Fonskes. Evenmin hoeft elk artistiek ontwerp aan Gaia of Amnesty International ter goedkeuring voorgelegd worden. Waar het mij om gaat, is de betekenis van dit icoon, als stedelijk beeldelement. En ook om de emotionele betekenis, de herkenning die het zou kunnen oproepen en de plaats die het inneemt in het Leuvense universum.

Het fallisch-sadistisch aureool is onloochenbaar. Fabre heeft er zelf geen moeite mee. Het gaat niet over heling en samenhang, maar over lijden en desintegratie. Aan

MISSCHIEN WAS PANAMARENKO EEN BETERE KEUZE GEWEEST

welk soort wetenschap zou de doorspiesde kever dan een ode kunnen zijn? Aan de 'wetenschap' van dokter Mengele, kamparts in Auschwitz? Aan de vivisectie en de talloze martelsessies op dieren waar inspiratieloze derderangswetenschappers zich mee bezighouden? Of misschien aan het soort 'wetenschappers' dat het gifgas ontwikkelde waarmee Saddam de *Endlösung* van het Koerdische probleem kon afhandelen? In dat geval moet deze „Totem” veeleer een gedenksteen zijn of een waarschuwing. Maar dat is hij nu net niét: hij is een ode, een lofzang, net op deze plek van bezinning. Vreemd, ik denk niet dat de KU Leuven daarmee wil geassocieerd worden.

Of bedoelt Fabre, meer in figuurlijke zin, het negentiende-eeuwse positivistische denken? De manie om alles 'vast te prikken', te determineren, en levende processen te bevriezen tot gemummificeerde hypostasen? Dan is dit icoon hopeeloos achterhaald, want noch het antropocentrisme (de mens als maat van alle dingen), noch het positivisme (de illusie dat alles meetbaar, verklaarbaar en exact beschrijfbaar is), zijn nog geldige wetenschappelijke attitudes.

Fabre heeft te zeer zichzelf gekopieerd en is vervallen in een foute beeldspraak. © Michiel Hendryckx

DE VROUW IN LEUVEN

Blijft dus de macaber-sadistische resonantie van Fabres reuzenpenis. En dat brengt me bij het globale Leuvense cultuurhistorische landschap. Deze stad is namelijk dual, mannelijk én vrouwelijk. Het maakt de discrete harmonie uit van de plek die een mannelijk-analytische component bezit (de universiteit, het academisme, Vesalius, de begeerte om te ontleden, te weten, maar ook de drang naar macht en status) en anderzijds een vrouwelijke antipode, door de begijnen geïntroduceerd. Die is en gericht op zorg, duurzaamheid, zin voor het geheel en solidariteit met al wat leeft — een traditie die tot op vandaag voortleeft in deze stad van

ziekenhuizen en zorgcentra.

De Leuvense traditie van begijnhoven is op haar beurt een fragment van een intrigerende rode draad die door onze beschaving loopt. Het gaat om een pacifistische subcultuur die sterk met de natuur verbonden is en daardoor ook meer emotioneel begaan is met wat leeft. De esoterische kennis die daaruit voortkwam vergde een initiatie, een rijping, maar geen examens of diploma's. Ze werkt niet met naalden of messen, maar met kruiden en balsems. Niet de geest van de analyse en de verovering, maar van de empathie en het herstel.

De Leuvense middeleeuwse kernsite aan de Dijle bevat dus zowel de resten van een anatomisch theater

(waar, bij wijze van spektakel, lijken werden opengesneden) als van het armengasthuis van de begijnen. En dat is een unieke configuratie. Men zou dan zelfs de brouwerijtraditie als synthese — een 'brug' — tussen de mannelijke wetenschap en de vrouwelijke kruidenkunst kunnen opvatten: bier brouwen is wetenschap én magie.

Leuven zou dus Leuven niet zijn, zonder die 'vrouwelijke' anima, die ik in Fabres „Totem” niet terugvind. Als hij een 'geheugen' is, dan maar een half geheugen of een selectief geheugen. Typisch mannelijk, alleen zien wat men wil zien.

FOUTE BEELDSPRAAK

Leuven mag zich verheugen over

een opwaartse spiraal. De stad trekt nieuwe bewoners aan, is een gezochte plek, net door die cohabitatatie van animus en anima. Het toont aan hoe omzichtig men moet omspringen met nieuwe monumentaliteit. Fabre heeft iets te zeer zichzelf gekopieerd en is vervallen in een foute beeldspraak. Misschien was Panamarenko, die ik ooit opzocht tussen zijn vier levende papegaaien en naast zijn moeder, een betere keuze geweest. Of moeten we dit op zijn Belgisch oplossen, en ter compensatie op een ander stadsplein een 'vrouwelijk' monument oprichten?

Kathleen Nimmegeers

(De auteur is historica.)